

De schaalhoorn *Patella vulgata* en de Japanse oester *Crassostrea gigas* na de koude winters 1995/1996 en 1996/1997

F. Kerckhof

De winters 1995/1996 en 1996/1997 kenden allebei een strenge vorstperiode. Het was van januari 1987 geleden dat dit nog was voorgekomen. Ook toen enkele harde winters op rij waarvan die van 1986/1987 de derde was. Vooral de eerste in de reeks, die van 1984/1985 was zeer koud. Nog vroeger moeten we terug gaan tot in 1979 eer nog een min of meer belangrijke vorstperiode optrad.

De voorbije winter was, vooral in het begin, kouder dan die van 1995/1996. Van de winter 1996/1997 zullen ons de mooie beelden bij blijven van een deels bevroren zee en strand. We moeten verder tot de fameuze winter van 1962/1963 teruggaan om nog zoiets gezien te hebben. Maar dat was dan ook de hardste winter van de eeuw.

Het spreekt vanzelf dat dergelijke extreme weersituaties zo hun gevolgen hebben voor de fauna. Daarvan kon je in vorige nummers van De Strandvlo al één en ander lezen.

Hier wil ik speciaal aandacht besteden aan twee organismen levend op de golfbrekers. Die zijn voor een groot stuk rechtstreeks bloot gesteld aan de extreme kou.

Na de voorbij winter leken mij de golfbrekers, vooral in de hogere regionen, kaler dan ooit. Slechts sporadisch had daar een enkele zeepok *Semibalanus balanoides* de kou overleefd. Maar daar is nu (eind mei) niet veel meer van ter merken. Begin maart reeds waren de stenen bedekt met de cypris-larven van de zeepokken. De overlevenden daarvan en nieuwe zorgden ervoor dat in de volgende maanden de stenen weer grotendeels bedekt werden met zeepokken.

Lager in de getijdenzone niet zoveel schade op 't eerste zicht. Daar konden de zeepokken beter stand houden. Ook de mossel *Mytilus edulis* had niet echt te lijden gehad van de kou evenals de gewone alikruik *Littorina littorea*. Daarvan kropen er in april en mei talrijke juvenielen rond.

Opmerkelijk was wel dat de nieuwkomer, de Japanse oester *Crassostrea gigas* tamelijk goed de koude winters is doorgekomen. Weliswaar spoelden er soms veel aan, al dan

niet met dier, maar dat heeft vermoedelijk gewoon te maken met het feit dat er ook veel waren. Meestal zijn die dan ook niet door de kou maar door de golfslag losgekomen.

Overal op de golfbrekers rond Oostende en in de haven zijn nu nog levende exemplaren te vinden. Van de talrijke lege is dikwijls alleen de onderklep te zien. Die valt dan op als een witte vlek. Zelfs vrij hoog in de getijdenzone konden enkele geïsoleerde exemplaren overleven. Ze waren goed te zien omdat de andere organismen eromheen, met name zeepokken en wieren tijdelijk verdwenen waren. Na de winter van 1995/1996 kon de Japanse oester zich zelfs voortplanten want in de zomer van 1996 vond ik jonge exemplaren. Wel waren de aantallen jonge individuen beduidend minder talrijk dan in de zomers van 1994 en 1995 toen de soort buitengewoon talrijk was. Waarschijnlijk speelt voor de voortplanting niet zo zeer de wintertemperatuur dan wel de temperatuur in het voorplantingssseizoen een belangrijke rol. Blijkbaar is de Japanse oester toch redelijk koude bestendig.

Over het algemeen lijken de meeste organismen levend op zo'n golfbreker toch wel tegen een stootje te kunnen. Een soort die echter wel zware klappen gekregen heeft was de schaalhoren *Patella vulgata*. Vooral en eigenlijk pas alleen na de laatste winter. De afgelopen maanden vond ik regelmatig tientallen lege *Patella*'s, in 't begin gewoon naast en tussen de stenen van de golfbrekers, later kwamen ze ook meer en meer in de vloedlijn terecht. Zo kan ik er op 16 februari meer dan 100 verzamelen op een traject van een paar honderd meter. Zoveel had ik er nog nooit gevonden. In de beginperiode vond ik zelfs regelmatig *Patella*'s met dier, gewoon losgekomen van het substraat.

Het zal dan ook niemand verwonderen dat op de Oostendse golfbrekers nu bijna geen schaalhorens meer te vinden zijn. Ze zijn terug gedrongen tot laag in de getijdenzone. Daar zijn nu met veel moeite nog slechts enkel exemplaren te vinden. Hoger in de getijdenzone waar vroeger ook veel *Patella*'s leefden komen er helemaal geen meer voor.

Op de golfbrekers rond Oostende kwamen schaalhorens altijd al wel voor, maar vooral sedert begin de jaren 1990 werd de soort steeds algemener. Bij zoverre dat je er niet meer zoals vroeger naar moest zoeken, ze vielen onmiddellijk op. En ook op andere plaatsen langs de kust werd de schaalhoren gesignaleerd of talrijker. Nu is de populatie rond Oostende teruggevallen op zo'n laag peil als ik nog niet eerder gezien heb. En indien je niet wist dat er *Patella*'s leefden, zou je ze gewoon niet meer vinden. Vermoedelijk is de toestand op andere kustgolfbrekers nog dramatischer.

Nochtans, na de winters van de jaren 1980 waren de aantallen niet noemenswaardig gedecimeerd al zal er hier en daar wel een exemplaar gesneuveld zijn. Ik herinner me zelfs dat ik op een bepaald moment, in een plasje onderaan de Halve Maan Dijk, dus tamelijk hoog in het litoraal, enkele *Patella*'s ingevroren heb zien zitten. Nadien bleken die dat toch overleefd te hebben. Toen de dijk later hervoeegd werd, hebben ze dat niet meer overleefd ! Blijkbaar was de koude periode van 1997 net iets te hevig of duurde ze te lang. Alleen in de vriesperiode van 1979 heb ik enkele schaalhorens met dier gevonden, slachtoffers van de kou. Alhoewel de populatie toen niet zo groot was bleek ze er niet echt onder geleden te hebben zeker niet zoals nu het geval is.

Dit, naar we hopen tijdelijk, bijna volledig verdwijnen van *Patella vulgata* biedt in elk geval wel de kans om na te gaan hoe lang het duurt eer de populatie zich min of meer zal herstellen.

Laten we daarom hopen dat nog niet alle plaatsen ingenomen zullen zijn als de nieuwe *Patella*-larven in dit voorjaar een plaatsje zoeken om zich te vestigen. Anders ziet het er slecht uit !

Summary

The population of *Patella vulgata*, living on the breakwaters around Oostende, has almost completely disappeared after the severe winter of 1996/1997.

During the early nineties, the species known to live there in rather limited numbers became progressively more and more abundant and was in the summer of 1996 by no means rare. Now only very few individuals survived, these that lived close to the lowtide level on the breakwaters.

Previous severe winters such as the foregoing one of 1995/1996 and some in the eighties didn't have such an impact on the population.

On the otherhand, a recent introduction, the Japanese oyster *Crassostrea gigas* seemed to resist the lowe temperatures very well.

**Muscarstraat 14
8400 Oostende**